

Sumarizující referát z rozsáhlého sociologického výzkumu k dané tematice v oblasti národnostních menšin přednesla Gabriela Sokolová ze Slezského ústavu SZM v Opavě pod názvem *K otázce jazykového a národního vědomí národnostních menšin v ČR*. Olga Šrajerová z téhož pracoviště přednesla příspěvek *Retropektiva, současnost a perspektiva školstva národnostných menšin v ČR*.

Sviatlana Piskun z Belrusian State University v Minsku vystoupila s referátem *Linguistic aspect inter-ethnic relationships in Belarus*.

O národnostním školství německé národní menšiny na Slovensku v meziválečném období hovořili vědečtí pracovníci Společenskovedného ústavu SAV v Košicích Soňa Gabzdilová a Milan Olejník. Postavením českých dětí, studentů a profesorů v letech Slovenské republiky 1939–1945 se zabýval Pavol Matula z téhož pracoviště. O dvojjazyčnosti na Těšínsku hovořil Mečislav Borák ze Slezského ústavu SZM v Opavě, přičemž hlavní pozornost věnoval polské národní menšině a jejím spolkům.

I k tomuto bloku odezněla rozsáhlá diskuse, která přesáhla rámec menšinového školství a zabývala se také historií národních menšin.

O vzdělávání v ukrajinštině a rusínštině na východním Slovensku v průřezu 50 let referovali Mikuláš Mušinka, Marián Gajdoš a Stanislav Konečný.

Zvláštní blok byl věnován situaci na Ukrajině, ve kterém o národnostních otázkách ve školství referovali pracovníci Institutu sociologii NAN z Kyjeva na Ukrajině.

Larisa Aza přednesla úvodní referát *Jazyková kompetentnosť v kontexte medzi-etnickej integrácie na Ukrajině*. O dalších problémech národnostních menšin na Ukrajině z pohledu jazyka a kultury

referovali Vladimír Taraseno a Anatolij Ručka.

Problematickou rusínštinou, vzdělaností v rusínštině se zabývali referující ze Společenskovedného ústavu a ústavu národnostných štúdií PU v Prešově. Stanislav Konečný přednesl úvodní referát tohoto bloku, který nazval *Rusíni/ Ukrajinci na Slovensku a vývoj otázky spisovného jazyka*. Další příspěvky o současném stavu rusínského jazyka na východním Slovensku přednesli Vasil Jabur, Anna Plišková, Mikuláš Mušinka, Alexander Zozulák a Mykola Makara.

Ivan Sjuzko z Ústavu svetovej ekonomiky a medzinárodných vzťahov v Užhorodu vystoupil se zajímavým příspěvkem *Optácia medzi ČSR a ZSSSR 1945–1947 a otázky jazyka a školstva*.

K okruhům otázek vývoje rusínštinou, postavení ukrajinštinou, ukrajinizace, národního vědomí Ukrajinců a národního vědomí se rozpoutala živá diskuse, která nepostrádala toleranci názorů obou stran.

Dvoudenní jednání konference závěrečným shrnutím uzavřel její hlavní organizátor Marián Gajdoš, který současně upozornil na publikování referátů a příspěvků ve sborníku z konference i na internetových stránkách odborného časopisu Společenskovedného ústavu SAV v Košicích nazvaného *Človek a veda*.

Helena Nosková

Mezinárodní konference Mosty k zítřku

Praha, 2. – 5. září 1999

Mezinárodní konference Mosty k zítřku se konala ve dnech 2. – 5. září 1999 v Národním domě na Vinohradech. Část zasedání proběhla na Židovské rad-

nicí a ve vzdělávacím centru v Maislově ulici. Setkání, na něž se sjelo na šest set lidí z celého světa, pořádala nezisková nevládní organizace Hidden Child, která je základnou evropských sesterských organizací a dalších skupin Židů, kteří přežili holocaust. Kromě toho vydává informační materiály pro školy, sponzoruje přednášející na celém světě, pomáhá organizovat lidi s podobným válečným osudem, pořádá takovéto mezinárodní sjedny apod.

Hlavním mottem všech setkání, počínajíc prvním, zahajovacím v New Yorku roku 1991, kde byla Hidden Child založena, je pomoci svým členům vyrovnat se s válečnými zážitky, hovořit o nich a šířit poselství minulosti ve většinové společnosti. Letos se, již po dvanácté, setkali lidé, kteří druhou světovou válku prožili jako děti jednak v koncentračních táborech Terezín, Osvětim apod. a jednak na útěcích a ve skrýších.

Cíle konference vyplývají ze záměrů, které si Hidden Child vytyčila:

- umožnit všem „child survivors“ poznat lidi z různých zemí, kteří sdíleli stejný osud, a vytvořit mezi nimi pocit sounáležitosti,
- podpořit jejich sebevědomí a sílu promlouvat,
- vytvořit českou odnož této organizace,
- přispět k hlubšímu poznání fenoménu holocaust odhalováním nesdělených či zapomenutých vzpomínek,
- zamyslet se nad perspektivami současného židovství.

Konference byla rozdělena do třídeního maratónu přednášek, seminářů a dalších doprovodných akcí. Akci zahájili předsedkyně Hidden Child Eva Benešová, izraelská velvyslankyně Erella Hadar, vrchní zemský rabín Karol Sidon atd. Poté přečetla herečka Táňa Fischerová dopis spisovatele a bojovníka za

lidská práva Eliho Wiesela adresovaný účastníkům setkání. Krátkou řeč pronesl i Rudolf Vrba, bývalý osvětimský vězeň, který svou válečnou zkušenost popsal v knize Naděje mi pomohla přežít. V dalších dnech asi čtyřicet lektorů přednášelo a debatovalo v seminářích, workshopech a blokových kurzech, jejichž téma lze rámcově rozdělit do okruhů válečné minulosti – např. táborové zkušenosti, důvody k emigraci, děti v rodinném táboře Osvětim-Birkenau, dětské domovy v Terezíně, židovství – např. můj vztah k Izraeli, k židovské obci jako instituci, Izrael jako diaspora, soužití – např. soužití s nežidovským partnerem, koexistence české, německé a židovské kultury, česko-německé vztahy.

Emocionálně náročně přednášky zpestřoval doplňkový program: promítání filmů, výstava „Židé o Židech“ či představení Dismanova souboru v dětské opeře Brundibár. Tuto operu napsal Hans Krása na libreto Adolfa Hoffmeistra ještě před druhou světovou válkou. V Terezíně se hrála s obrovským úspěchem od 23. září 1943 pětadesátkrát.

Součástí konference bylo i předávání cen Spravedlivých mezi národy v Jeruzalémské synagoze. Šlo o ocenění lidí nežidovského původu, kteří během druhé světové války poskytli úkryt židům, kteří se skrývali, většinou před transporty, a mnohdy jim tak zachránili život.

Přes obtíže spojené s pátráním po těchto „statečných a spravedlivých“ bylo rozdáno již patnáct tisíc cen, z toho šedesát lidem z Čech a Slovenska. Letos ji převzaly in memoriam dvě dcery manželů Holštajnových, kteří přes rok ukrývali židovské bratry Jacoba a Motla Krupovy.

Další mimořádnou událostí byla tryzna v Terezíně, související s příchodem židovského svátku Roš-hašana.

Vzhledem k mému odbornému zájmu

jsem se účastnila především setkání terezínských dětí z dívčího „heimu“ L410 a chlapeckého L417. Všichni přítomní zavzpomínali na atmosféru těchto dětských domovů, na výrazné osobnosti z řad vychovatelů a učitelů (Frediho Hirsche, německého sionistu, který byl znám svou láskou k dětem a touhou udržet jejich morálku fyzickou i psychickou aktivitou i v tak těžkých poměrech, jaké panovaly v rodinném táboře Osvětimi-Birkenau, nebo na Friedl Brandeisovou, učitelku výtvarné výchovy, která ve své práci pokračovala i v ghetu Terezín, atp.) i na své často kuriózní zážitky z každodenní reality. Mluvílo se o tajných skautských oddílech, o tvorbě dětských časopisů i zapomenutých divadelních představeních. Právě zde jsem byla svědkem toho, že se fenoménu holocaust dostalo lidských dimenzí, neboť místo faktů a čísel se vzpomínalo na konkrétní osoby.

I vzpomínky některých členů ze skupiny chlapců přeživších již zmiňovaný rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau, tzv. Birkenau boys, na osudné červencové dny roku 1944, kdy vrchní táborový lékař Mengele dělal poslední selekce, na osvobození Rudou armádou v lednu 1945 byly velmi silným citovým zážitkem.

V debatě o česko-německých vztazích hovořil Pavel Tigrid, bývalý ministr kultury a od roku 1997 spolupředseda koordinační rady diskusního fóra v rámci česko-německé deklarace, o česko-německém fondu budoucnosti. Diskutující si položili otázku, proč mají předkládat komisi důkazy o délce pobytu v koncentračním táboře. Vždyť tyto doklady mnohdy ani neexistují. Smířlivý tón diskuse však prokázal ochotu přítomných jednat. Nežádají horentní sumy a spíše než o finanční ohodnocení jim jde o akt spravedlnosti a varování.

Tato konference byla jedinečnou událostí z mnoha důvodů. Setkali se zde lidé z celého světa, dávno ztracení přátelé a spoluvězni, židé, kteří se necítí být Židy, s těmi, kteří žijí svou původní kulturou, zvyky a náboženstvím. Hovořili spolu o minulosti, přítomnosti a budoucnosti své, židovského národa, svého odkazu. Tito lidé pocítili nutnost mluvit o všem, co zažili, o hrůze i dobru, které vychází z člověka. Utvrdili se v tom, že musejí zabraňovat deformacím či úplnému zapomenutí toho, co se stalo teprve před šedesáti lety.

Byla to i příležitost zaznamenat slova tváře tolika přeživších. Toho ale česká média plně nevyužila. Ohlasy ve francouzském, rakouském či britském tisku byly snad větší než u nás (drobné noticky v Lidových novinách 4. 9., Zemědělských novinách 4. 9., 10. 9., v Magazínu TV Dnes 14. 9. či několik krátkých interview v televizi a v rádiu). O důvodech lze jen spekulovat, snad je izolace této skupiny ještě příliš silná, možná naše společnost ještě nedorostla pro otevřenou diskusi o holocaustu. Na druhou stranu určitě existuje strach těchto lidí veřejně vystoupit před televizní kamerou či uveřejnit své jméno. A pražská Židovská náboženská obec dostatečně neprezentovala tuto akci ve chvíli, kdy se téma židovství začíná vracet do centra zájmu většinové společnosti.

Nesmím však zapomenout zmínit se o pořádání akcí, které na tuto konferenci tematicky navazovaly, např. výstavu Helgy Hoškové v Archivu hlavního města Prahy, která se konala od 22. října do 13. listopadu, a předčítání básní dětí a mladých autorů z terezínského ghetta interpretované Táňou Fischerovou a Danielem Dobiášem v městském divadle v Turnově 9. listopadu 1999 atp.

Magdalena Henčlová